

Stručni rad

FINANCIRANJE MALIH I SREDNJIH PODUZEĆA U REPUBLICI HRVATSKOJ I USPOREDBA S EUROPSKOM UNIJOM

Danijel Knežević, mag. oec.,
Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski
Selska cesta 119, Zagreb, Hrvatska
E-mail: danijel.knezevic@zrinski.org

Maja Has, mag. oec.,
Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski
Selska cesta 119, Zagreb, Hrvatska
E-mail: maja.has@zrinski.org

SAŽETAK

Pristupi izvorima financiranja posebno su važna tema za mala i srednja poduzeća jer poduzeća koja ne prate trendove u financiranju ili se zadužuju „skuplje“ od drugih poduzeća zaostaju na tržištu i teško će pratiti suvremene zahtjeve dinamičnosti i fleksibilnosti poslovanja. Promatrajući na razini gospodarstva, vrijedit će isti obrazac. Zbog toga je važno istražiti izvore financiranja malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj, kako bi se dobio jasan uvid o stanju na tržištu. Isto tako, važno je napraviti i usporedbu s Europskom unijom kako bi se utvrdila područja odnosno izvori financiranja koji nisu iskorišteni i razvijeni u Republici Hrvatskoj i čijim bi se korištenjem povećala konkurentnost poduzeća u Republici Hrvatskoj u odnosu na Europsku uniju. Rezultati ukazuju na to da postoje i sličnosti i razlike u percepciji i korištenju izvora financiranja u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji.

Ključne riječi: *pristupi izvorima financiranja, mala i srednja poduzeća, Republika Hrvatska, Europska unija*

1. UVOD

Važnost izvora financiranja srednjih i malih poduzeća proizlazi iz dinamičnosti poduzetništva i potrebe opstanka i poslovanja u dinamičnim i promjenjivim gospodarskim uvjetima. Lakoća pristupa izvorima financiranja višestruko utječe na poslovanje malih i srednjih poduzeća. Prije svega, jasno je da poduzeća koja brže, lakše i jeftinije dolaze do izvora financiranja ostvaruju i određenu prednost u odnosu na konkurenciju. Drugo, pristup izvorima financiranja posebno je značajan u kriznim vremenima kada se poduzeća susreću s problemom nelikvidnosti i otežano financiraju tekuće poslovanje. I treće, pristupi izvorima financiranja značajni su kod razvoja poduzeća jer bez ulaganja u inovacije i razvoj će poduzeća zaostati za konkurencijom.

Ako se problematika pristupa izvorima financiranja malih i srednjih poduzeća promatra na razini cjelokupnog gospodarstva, može se zaključiti da gospodarstva koja imaju adekvatniji pristup izvorima financiranja ostvaruju i bolje rezultate. Upravo iz navedenog proizlazi i glavni cilj istraživanja, a on se odnosi na istraživanje pristupa izvorima financiranja poduzetnika u Republici Hrvatskoj i njihova usporedba s Europskom unijom.

Glavna hipoteza rada je da *postoje značajne razlike u strukturi ulaganja u zemljama Europske unije u odnosu na Republiku Hrvatsku.*

Doprinos rada ogleda se u rezultatima usporedbe koji jasno ukazuju na razlike u strukturi ulaganja između zemalja Europske unije i Republike Hrvatske, na temelju čega se može utvrditi smjer kojemu poduzetnici u Republici Hrvatskoj trebaju težiti, u pogledu izvora financiranja, a rezultati usporedbe mogu služiti i donositeljima odluka o okvirima ulagačke politike u Republici Hrvatskoj kao primjer dobre prakse.

Podaci koji su korišteni u ovom radu temelje se na analitičkom izvještaju Europske unije Survey on the access to finance of enterprises (SAFE) i metodološki predstavljaju dobru podlogu za usporedbu.

Rad se sastoji od pet dijelova. U uvodu se objašnjava problematika pristupa izvorima financiranja malih i srednjih poduzeća i ciljevi rada. U drugom dijelu se definiraju mikro, mala i srednja poduzeća i ukazuje se na njihovu važnost. Treći se dio odnosi na pristupe izvorima financiranja poduzetnika u Republici Hrvatskoj, dok se u četvrtom dijelu prikazuje usporedba pristupa izvorima financiranja malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj s prosjekom Europske unije. U zaključku se iznosi sažetak rada i interpretacija rezultata.

2. DEFINICIJA I VAŽNOST SEKTORA MALIH I SREDNJIH PODUZEĆA

Mikro, mala i srednja poduzeća nositelji su gospodarskog razvoja većine europskih zemalja. Iako se zakonodavni i institucionalni okviri koji definiraju spomenuta poduzeća razlikuju od gospodarstva do gospodarstva, odlikuju ih neke zajedničke karakteristike. Primjerice, zajednička je karakteristika činjenica da se vlasničkim

kapitalom ne trguje na organiziranom tržištu kapitala, kao i to da je cilj poslovanja često održavanje i obavljanje obiteljskog posla (Ploh, 2017).

Razvrstavanje poduzeća prema kriteriju veličine u Republici Hrvatskoj definirano je Zakonom o računovodstvu i Zakonom o poticanju malog gospodarstva (CEPOR, 2016). Prema Zakonu o računovodstvu poduzeća se razvrstavaju na mikro, mala, srednja i velika. Kriteriji koji se pri tome koriste iznos su ukupne aktive, veličina prihoda i prosječan broj zaposlenika u poslovnoj godini.

Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva prepoznaje subjekte malog gospodarstva u vidu fizičkih i pravnih osoba, uz uvjet da samostalno i trajno obavljaju dopuštene djelatnosti s ciljem ostvarivanja dobiti. Kada se promatra kriterij veličine, isti zakon razlikuje mikro, male i srednje subjekte kao subjekte malog gospodarstva.

Međutim, navedeni zakoni nemaju usuglašene kriterije veličine prihoda i ukupne aktive za određivanje malih poduzeća i srednjih poduzeća, dok Zakon o računovodstvu nije usklađen ni s kategorizacijom subjekata u okviru sektora malih i srednjih poduzeća koju primjenjuje Europska unija (CEPOR, 2015). Sektor malih i srednjih poduzeća u Europskoj uniji je, prema preporukama Europske komisije iz 2003. godine, podijeljen u tri kategorije: mikro, mala i srednja poduzeća. Broj zaposlenih predstavlja glavni kriterij navedene podjele, dok su dodatni kriteriji ukupan godišnji prihod te veličina ukupne aktive (Ploh, 2017). Europska unija definira mikro poduzeća kao poduzeća koja zapošljavaju manje od 10 zaposlenika te čiji godišnji prihod i/ili aktiva ne prelaze 2 milijuna eura. Mala poduzeća zapošljavaju manje od 50 osoba te ne ostvaruju veći godišnji prihod i aktivu od 10 milijuna eura. Konačno, srednja su poduzeća ona poduzeća koja zapošljavaju manje od 250 osoba, a njihov godišnji prihod i/ili aktiva ne prelaze 50, odnosno 43 milijuna eura.

Sektor malih i srednjih poduzeća u 2015. godini ostvario je udio od 99,7% u gospodarstvu Hrvatske. Iste su godine poduzeća unutar sektora zapošljavala više od dvije trećine svih zaposlenih u hrvatskim poslovnim subjektima. U 2015. godini udio malih i srednjih poduzeća u ukupnom prihodu iznosio je 54%, dok su u ukupno ostvarenom izvozu hrvatskih poduzeća u 2015. godini, mikro, mala i srednja poduzeća sudjelovala s udjelom od 50,3%, čime su neznatno pretekla velika poduzeća (CEPOR, 2016). Prema Analizi financijskih rezultata poduzetnika Republike Hrvatske u 2016. godini izrađenoj od strane Financijske agencije, sektor malih i srednjih poduzeća u ukupnom broju poduzeća zauzeo je udio od 99,7%, od čega su mikro poduzeća činila 89,9%. Mikro, mala i srednja poduzeća su u 2016. godini zapošljavala 73% ukupnog broja zaposlenih te su ostvarila 59,7% ukupno ostvarenih prihoda u 2016. godini na razini Hrvatske (FINA, 2016).

Promotri li se sektor malih i srednjih poduzeća na razini Europske unije, moguće je uočiti slične podatke. Prema Godišnjem izvještaju o malim i srednjim poduzećima u Europskoj uniji za 2016. godinu, sektor malih i srednjih poduzeća zauzeo je udio od 99,8% ukupnog broja poduzeća. Također, prema istom su izvještaju poduzeća unutar spomenutog sektora zapošljavala 66,6% ukupnog broja zaposlenih u Europskoj uniji u 2016. godini te su sudjelovala u ukupno stvorenoj dodanoj vrijednosti s udjelom od 56,8% (Annual report on European SMEs 2016/2017).

Svi navedeni podaci podupiru zaključak o važnosti sektora malih i srednjih poduzeća za hrvatsko gospodarstvo, ali i gospodarstvo Europske unije u cjelini. Mikro, mala i srednja poduzeća podupiru zaposlenost te omogućuju nova zapošljavanja. Svojim poslovanjem i poslovnim rezultatima zauzimaju visoke udjele u ukupno ostvarenim prihodima i stvaranju dodatne vrijednosti. Zaključno, nositelji su izvoza i generatori inovacije čime neposredno utječu na gospodarski razvoj svake zemlje, ali i društva u cjelini.

3. OBLICI FINANCIRANJA MALIH I SREDNJIH PODUZEĆA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Brojnost financijskih posrednika i sudionika kao i brojnost financijskih odnosa između različitih sektora i ekonomskih jedinica čine razvijenost financijskog sustava (Stojanović i Krišto, 2016). Teorija financijskog menadžmenta kategorizira izvore financiranja prema roku dospijeca i s obzirom na izvore. Prema roku dospijeca razlikuju se trajni, dugoročni, srednjoročni i kratkoročni izvori financiranja, a s obzirom na izvore financiranja ističe se unutarnje i vanjsko financiranje. Neki od unutarnjih načina financiranja jesu uplate vlasnika, amortizacija, akumulirana dobit, naplata glavnice dugoročnih plasmana, dok su vanjski načini financiranja krediti, izdavanje obveznice, *factoring*, *leasing* te financijska sredstva odobrena na temelju raznih projekata ministarstva u Hrvatskoj ili projekata Europske unije (Bujan i Vugrinec, 2014). CEPOR definira bankarski sektor, kreditne unije, fondove rizičnog kapitala, poslovne anđele te Vladine programe poticaja i subvencioniranih kreditnih linija kao osnovne izvore financiranja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj (CEPOR, 2017).

Hrvatski financijski sustav karakterizira tradicionalnost izražena kroz dominaciju kredita kao instrumenta financiranja (Leko, 2012). U Hrvatskoj prema CEPORU komercijalne banke u svojoj ponudi imaju različite vrste kredita za financiranje malih i srednjih poduzeća: kredite za financiranje izvoza, za obrtna sredstva, investicijske kredite, građevinske kredite, kredite za turističke usluge, hipotekarne kredite, kredite za specifične djelatnosti (primjerice, zelene djelatnosti), kredite za početnike, kredite za dobavljače, kredite za poduzetnice i drugo (CEPOR, 2017). Usmjerenost hrvatskih malih i srednjih poduzeća prema tradicionalnim izvorima financiranja, odnosno bankarskim kreditima potvrđuje nekoliko znanstvenih i stručnih publikacija. Prema rezultatima GEM istraživanja u promatranom razdoblju između 2014. i 2016. godine, po ocjenama kvalitete pristupa financijskim sredstvima, Hrvatska zaostaje za prosjekom EU zemalja uključenih u GEM istraživanje i bliža je po ocjenama najlošijima. Iako na financijskom tržištu postoji značajna ponuda bankarskih kredita, u Hrvatskoj se posebno ističe problem nedostatka odgovarajućih izvora financiranja za rizičnije poduzetničke pothvate, kao što su poduzetnički pothvati u fazi pokretanja ili u fazi intenzivnog rasta (CEPOR, 2017). Pored GEM istraživanja, SBA Fact Sheet Croatia 2017 jednako tako ističe dominaciju bankarskih kredita te manjak izvora financiranja namijenjenih malim i srednjim poduzećima, posebice u njihovom ranom životnom ciklusu. Također, SBA Fact Sheet izvješće za Hrvatsku ističe nekoliko implementiranih mjera koje su relevantne za diversifikaciju

i razvoj pristupa financiranja malih i srednjih poduzeća, a između kojih se posebno ističu sljedeći programi: Kreditiranje inovativnih poduzetnika — InnovFin, ESIF Mikro zajmovi i ESIF Mali zajmovi (SBA Fact Sheet Croatia 2017).

Financiranje *leasingom* predstavlja glavnu alternativu bankovnom kreditu. *Leasing* je jedan od najatraktivnijih financijskih instrumenata dostupan malim i srednjim poduzećima. U osnovi se razlikuje financijski i operativni *leasing*, a razlika se svodi na to što je kod financijskog gospodarski vlasnik predmeta *leasinga* korisnik *leasinga*, dok je kod operativnog *leasinga* gospodarski i pravni vlasnik *leasing* institucija (Sruk, 2008). Predmeti *leasinga* mogu biti različiti. Kreću se od različitih vrsta vozila (osobna, teretna, građevinska, dostavna), poljoprivredne mehanizacije, poslovnih prostora pa do informatičke, medicinske, dentalne i ostale opreme (Ploh, 2017). Kao i svi ostali oblici financiranja, financiranje *leasingom* ima svoje prednosti i nedostatke. Prvenstveno, poduzetnicima omogućuje srednjoročno i dugoročno financiranje te niske početne troškove i mjesečna plaćanja. Također, *leasing* poduzećima omogućuje obnavljanje opreme na troškovno učinkovit način slijedeći razvoj tržišta i prateći zastarjelost opreme čime pozitivno utječe na konkurentnost poduzeća. No, ono što se smatra njegovim nedostatkom jest ograničenost primjene prvenstveno na financiranje preuzimanja ili upotrebe imovine te nemogućnost korištenja za financiranje zaliha niti za preuzimanje drugog poduzeća (Ruhe, 2008).

U posljednje vrijeme na značajnosti dobiva još jedan alternativni izvor financiranja. Radi se o *factoringu* koji je zbog svoje specifičnosti prikladan instrument financiranja koji malim i srednjim poduzećima omogućava učinkovitije upravljanje likvidnošću. Prema Cirkveni, *factoring* je oblik kratkoročnog financiranja poduzeća koji se temelji na prodaji kratkotrajne imovine (najčešće se radi o prodaji tražbina od kupaca – dužnika) specijaliziranoj financijskog organizaciji koja se naziva *factoring* društvo (Cirkveni, 2008). Financiranje, upravljanje potraživanjima i osiguranje naplate predstavljaju njegove glavne funkcije. Financiranje *factoringom* predstavlja prikladan model financiranja malih i srednjih poduzeća jer nije administrativno zahtjevan, za razliku od bankovnih kredita, te implicira pozitivne učinke na financijske tijekove i bonitet poduzeća.

Financiranje fondovima rizičnog kapitala „predstavlja financiranje mladih, nekotirajućih dinamičnih poduzeća kroz vlasnički kapital ili slične vlasničke vrijednosnice od strane profesionalnih investitora koji prikupljaju sredstva od bogatih pojedinaca i/ili institucionalnih investitora“ (Ploh, 2017, str. 88, prema Šimić, 2010). Uz izraz fondovi rizičnog kapitala, često se susreću pojmovi *venture capital* i *private equity* fondovi. European Private Equity & Venture Capital Association (EVCA) ističe razlike među spomenutim fondovima. *Private equity* fondovi širi su pojam, a uključuju kapital koji se ulaže u vlasničku glavnica poduzeća različitih faza rasta, dok se kod *venture capitala* radi o ulaganju u poduzeće koje je u početnoj fazi, odnosno u fazi ranog razvoja, rasta i ekspanzije (Marović i Kaselj, 2008). Jednako tako, *venture capital* karakterizira i aktivan angažman ulagača u upravljanje poduzećem te savjetovanje, dok u slučaju *private equity* fondova angažman može biti pasivan i aktivan. Tržište rizičnog kapitala u Hrvatskoj još uvijek nije dovoljno razvijeno te zaostaje za zemljama regije, a kao potencijalni razlozi ističu se manjak sustavnog provođenja politike poticanja financiranja fondovima rizičnog kapitala, prevaga jednostavnijih i dostupnijih bankarskih kredita, ali i manjak interesa za ovakvim

vidom financiranja od strane samih poduzetnika (Marović i Kaselj, 2008). Problem nerazvijenosti tržišta rizičnog kapitala prepoznala je i Hrvatska udruga banaka koja u svojoj analizi predstavlja pet preporuka s ciljem osnaživanja tržišta. Spomenute se smjernice odnose na osmišljavanje cjelovite strategije i akcijskog plana razvoja industrije rizičnog kapitala u Hrvatskoj, uključivanje regionalne perspektive koja će poboljšati odnos očekivanog odnosa i rizika te preuzimanje aktivnije uloge mirovinskih fondova u razvoju industrije (HUB, 2015). Također, smjernicama se potiče edukacija i sustavna suradnja s kanalima distribucije, osobito bankama te uređenost elemenata regulacije sa zakonom.

Poslovni anđeli predstavljaju vrstu *venture capital* fondova. U posljednje vrijeme poslovni anđeli kao alternativni izvor financiranja dobivaju na značaju, ali još uvijek postoje značajne razlike u odnosu na razvijene financijske sustave. S pravne strane, poslovni su anđeli (ili investitori tipa poslovnih anđela) fizičke osobe koje raspolažu vlastitim kapitalom i posjeduju menadžersko iskustvo te relevantna znanja o djelatnosti, tržištu, infrastrukturi i kadrovima specifičnih poduzetničkih projekata (Rončević, 2008). Predstavljaju izvor vlasničkih ulaganja u poduzeće na određeno vrijeme u ranoj razvojnoj fazi poduzeća. Upravo zato što se odnose na ulaganje u *start up* fazi pojedinih poduzeća, investicije koje poduzimaju poslovni anđeli kategorizirane su kao visokorizične (Šimić, 2012). Povećanje svijesti o važnosti i postojanju poslovnih anđela u Hrvatskoj nastoji se postići kroz djelovanje Hrvatske mreže poslovnih anđela (*CRANE – eng. Croatian Angel Network*) koja je osnovana 2008. godine. Hrvatska mreža poslovnih anđela okuplja privatne ulagače, uspješne poduzetnike i lidere, kako iz Hrvatske tako i iz inozemstva, koji iskazuju interes za ulaganjem u inovativna i proizvodna poduzeća u ranim fazama razvoja, odnosno imaju vremena, volje i novca za ulaganjem (Šimić, 2012, str. 31). Poslovni anđeli predstavljaju model financiranja koji je prikladan za mala i srednja poduzeća posebno u njihovim najrizičnijim fazama životnog ciklusa, za razliku od ostalih modela financiranja koje karakteriziraju konzervativni stavovi. Ipak, hrvatskim financijskim tržištem još uvijek vlada neznanje i određena suzdržanost poduzetnika prema poslovnim anđelima.

S gledišta financiranja, mala i srednja poduzeća su zbog svoje veličine, nedostatka specifičnih znanja i vještina te prirode rizičnosti poslovanja u nekonkurentnom položaju u odnosu na velika poduzeća (Krišto, 2011). Najčešće prepreke s kojima se susreću vezane su uz nedovoljnu razinu kapitala i drugih sredstava osiguranja koji utječe na stavove kreditora, veće kamatne stope te užim izborom mogućnosti financiranja nego veća poduzeća (Učkar i Grgić, 2016). No upravo je zbog ranije istaknute važnosti sektora malih i srednjih poduzeća potrebno usmjeriti napore na svladavanje prepreka koje onemogućuju i otežavaju pristup financijskim sredstvima, ali i poticanje suradnje svih dionika, uključujući potencijalne kreditore, investitore, poduzetnike, a u konačnici i državu.

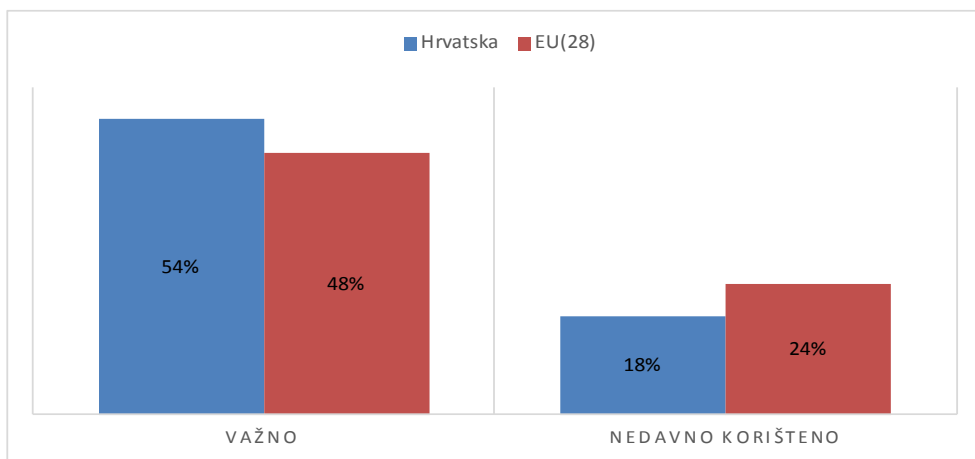
4. USPOREDBA PRISTUPA IZVORIMA FINANCIRANJA PODUZETNIKA U HRVATSKOJ I EUROPSKOJ UNIJI

Poglavlje donosi pregled i usporedbu pristupa izvorima financiranja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj i Europskoj uniji. Kao referentni podaci za Europsku uniju korišten je prosjek zemalja članica Europske unije – EU28. Svi korišteni podaci u ovom poglavlju preuzeti su iz analitičkog izvještaja Europske unije *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE)*. Spomenuto istraživanje prikazuje podatke za 2017. godinu i provedeno je među poduzetima iz nefinancijskog sektora.

U nastavku rada prikazani su oblici izvora financiranja te su istaknuti podaci koji prikazuju iskazano mišljenje poduzeća koja su sudjelovala u istraživanju. Svaki prikaz obuhvaća dva istraživačka pitanja. Prvo je pitanje vezano uz percepciju važnosti odabranog instrumenta financiranja, a drugo se odnosi na nedavno korištenje odabranog instrumenta financiranja. Pritom se misli na korištenje prikazanog instrumenta financiranja u razdoblju između travnja i rujna 2017. godine.

Prema provedenom istraživanju, hrvatskih poduzetnici smatraju da je *leasing* vrlo važan izvor financiranja. 54% hrvatskih poduzeća iz sektora malih i srednjih poduzeća istaknulo je njegovu važnost čime je *leasing* protumačen kao najvažniji oblik financiranja za hrvatske poduzetnike. Ipak, promotre li se podaci vezani uz njegovo korištenje u razdoblju između travnja i rujna 2017. godine, moguće je uočiti kako je postotak nešto niži, odnosno 18%, čime je *leasing* zauzeo drugo mjesto pri rangiranju korištenja oblika financiranja u Hrvatskoj. Europski poduzetnici su iskazali slično mišljenje o važnosti *leasinga*, odnosno 48% poduzeća iskazalo je njegovu važnost, dok je postotak korištenja *leasinga* u zemljama EU u promatranom razdoblju nešto veći nego u Hrvatskoj.

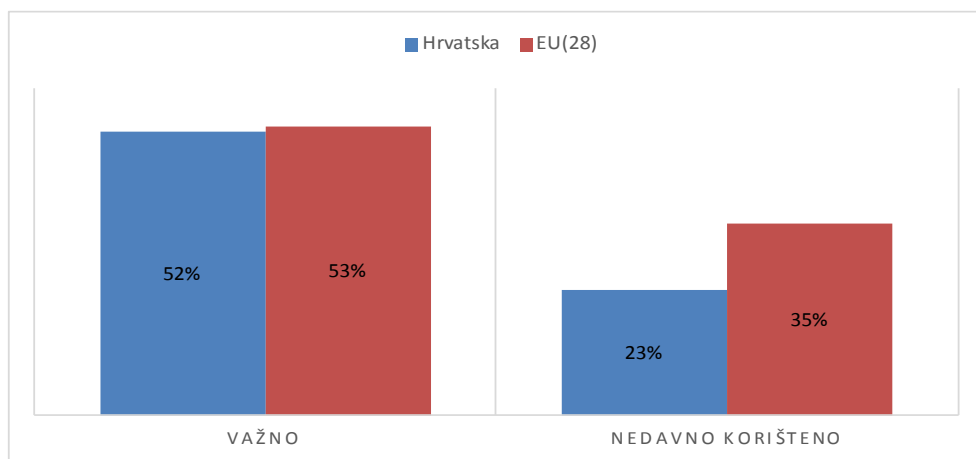
Grafikon 1. Financiranje *leasingom*

Izvor: Obrada autora prema *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE) Analytical Report 2017*

Grafikon 2. prikazuje važnost korištenja kreditnih linija, bankovnih prekoračenja i prekoračenja kreditnih kartica kao izvora financiranja. 52% hrvatskih poduzeća iskazalo je važnost spomenutog financiranja, dok je 23% poduzeća u promatranom razdoblju koristilo ovakav oblik financiranja. Podaci vezani za EU28 potvrđuju percepciju važnosti među poduzećima, dok postotak od 35% ukazuje da je spomenuti oblik financiranja bio više korišten u zemljama EU nego što je to slučaj u Hrvatskoj.

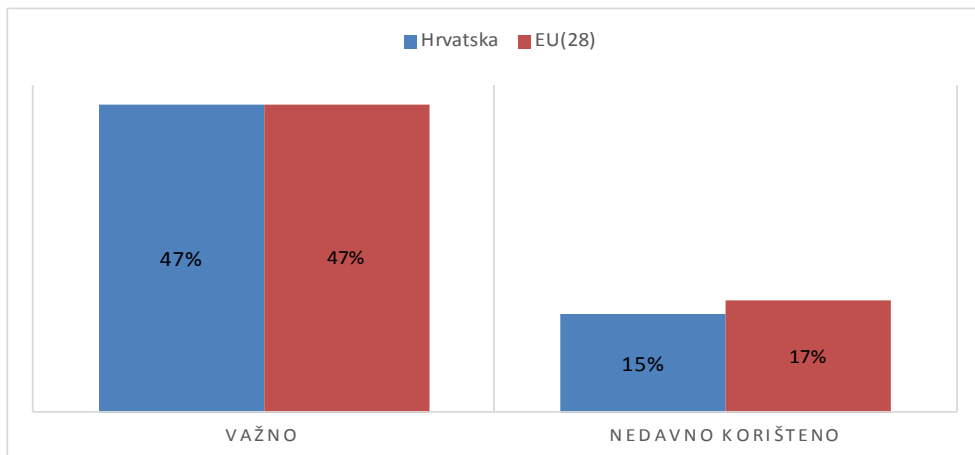
Grafikon 2. Financiranje kreditnim linijama i prekoračenjima

Izvor: Obrada autora prema *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE) Analytical Report 2017*

Promotri li se financiranje bankovnim kreditima i percepcija važnosti spomenutog oblika financiranja, moguće je uočiti kako je 47% poduzeća koja su sudjelovala u istraživanju istaknulo njihovu važnost. Podatak se odnosi na hrvatska i na prosjek EU28, čime su usuglašeni stavovi poduzetnika. Podaci vezani uz korištenje bankovnih kredita ukazuju na to kako je 15% hrvatskih poduzeća koristilo spomenuti oblik financiranja u promatranom razdoblju, dok je na razini EU postotak korištenja veći za dva postotna boda.

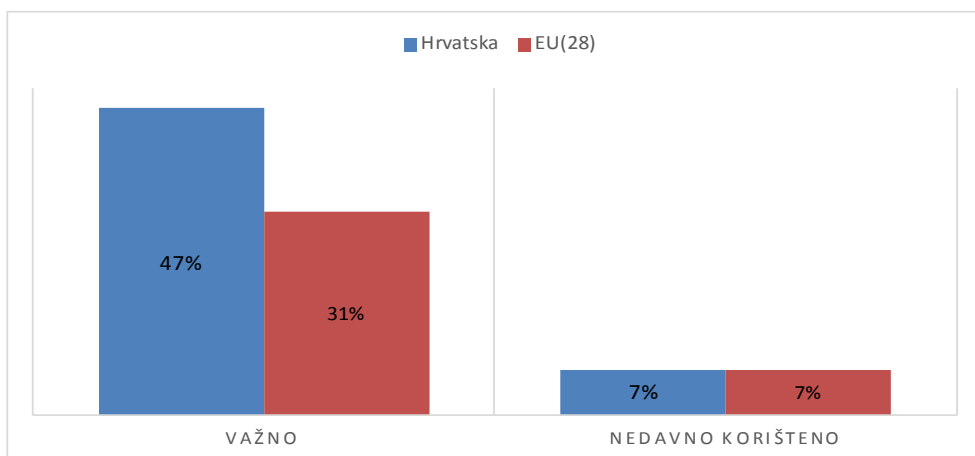
Grafikon 3. Financiranje bankovnim kreditima

Izvor: Obrada autora prema *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE) Analytical Report 2017*

Razne potpore i subvencionirani bankovni krediti percipirani su kao važni izvori financiranja u Hrvatskoj. Od ukupnog broja ispitanih, 47% poduzeća smatra ih relevantnim izvorom financiranja, dok je taj postotak na razini EU28 nešto niži i iznosi 31%. Ipak, promotre li se podaci koji prikazuju korištenje potpora kao izvora financiranja u razdoblju od travnja do rujna 2017. godine, može se istaknuti kako je postotak korištenja vrlo nizak. Samo je 7% hrvatskih i europskih poduzeća koristilo ovaj izvor financiranja.

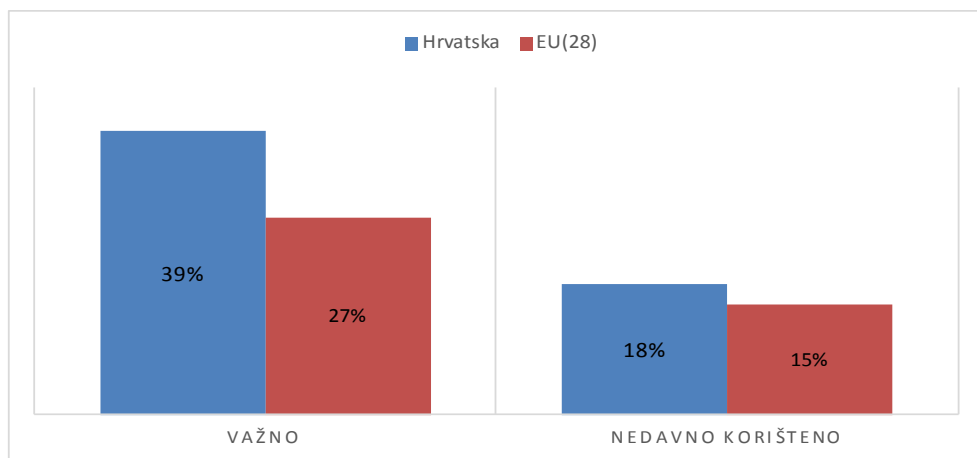
Grafikon 4. Financiranje potporama

Izvor: Obrada autora prema *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE) Analytical Report 2017*

U istraživanju interni izvori financiranja uključuju zadržanu dobit i prodaju imovine. Spomenute izvore financiranja smatra važnim 39% hrvatskih poduzeća te 27% poduzeća na razini EU28. Na istraživačko pitanje vezano uz korištenje internih izvora financiranja u razdoblju od travnja do rujna 2017. godine, 18% hrvatskih poduzeća istaknulo je kako je koristilo spomenute izvore financiranja, dok je na EU28 razini to učinilo 15% poduzeća.

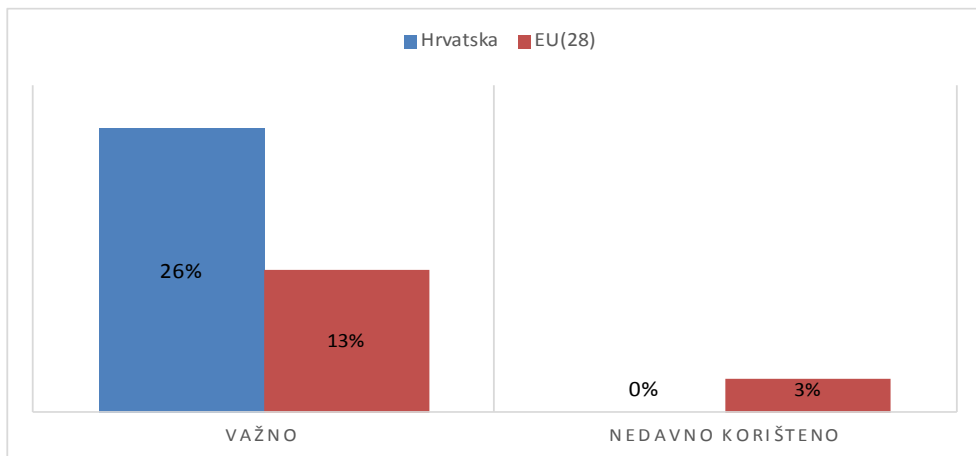
Grafikon 5. Financiranje internim izvorima

Izvor: Obrada autora prema *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE) Analytical Report 2017*

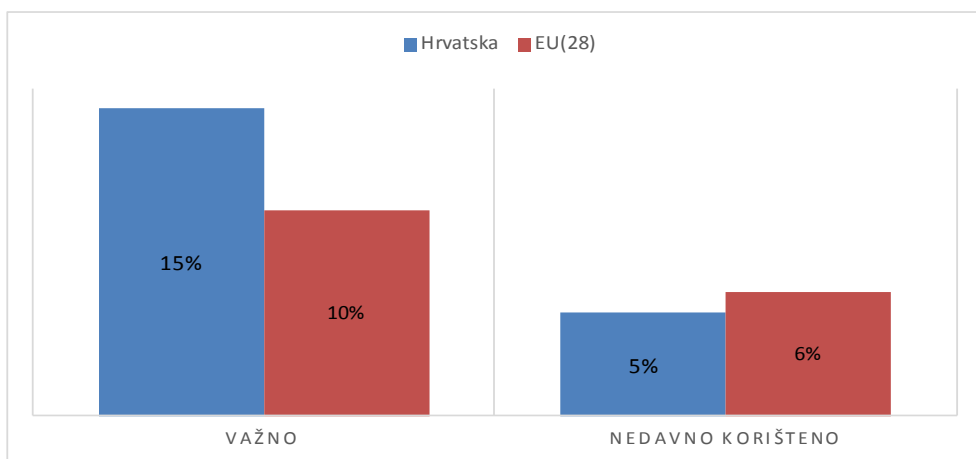
Financiranje vlasničkim kapitalom smatra važnim 26% hrvatskih i 13% europskih poduzeća. Promotri li se korištenje spomenutog izvora financiranja, može se uočiti kako u Hrvatskoj nijedno poduzeće, od ukupno uključenih poduzeća u istraživanje, nije koristilo financiranje vlasničkim kapitalom, dok je na razini EU28 3% poduzeća koristilo spomenuto financiranje.

Grafikon 6. Financiranje vlasničkim kapitalom

Izvor: Obrada autora prema *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE) Analytical Report 2017*

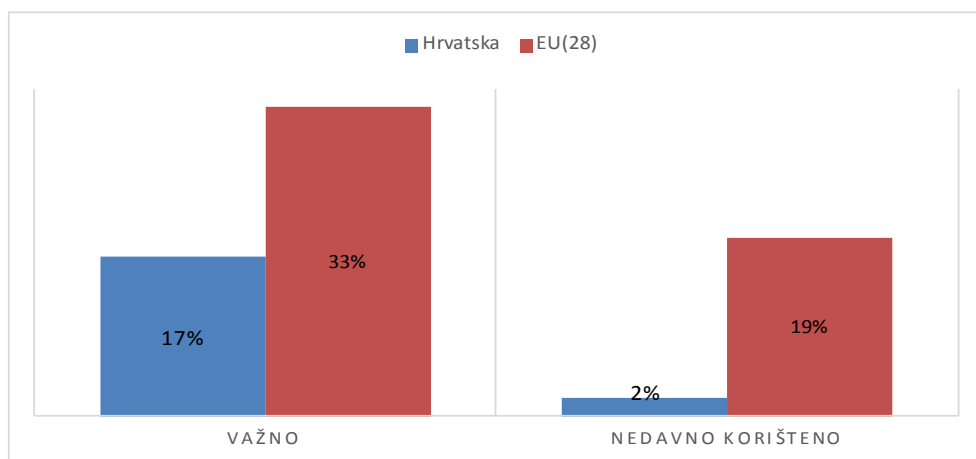
Factoring kao izvor financiranja važan je za 15% hrvatskih poduzeća i 10% EU28 poduzeća. U promatranom je razdoblju *factoring* koristilo 5% poduzeća u Hrvatskoj te 6% poduzeća na razini EU28.

Grafikon 7. Financiranje *factoringom*

Izvor: Obrada autora prema *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE) Analytical Report 2017*

Financiranje trgovačkim kreditom predstavlja oblik financiranja za kojeg su hrvatska poduzeća izrazila mišljenje da je najmanje važan od svih predstavljenih oblika financiranja. U Hrvatskoj 17% od ukupno istraživanih obuhvaćenih poduzeća smatra ovaj oblik financiranja važnim, dok ga 33% poduzeća koja su uključena u prosjek EU28 smatra važnim. Promotri li se podaci vezani uz korištenje, moguće je uočiti značajnu razliku. U Hrvatskoj je u promatranom razdoblju ovakav oblik kredita koristilo 2% poduzeća, za razliku od EU gdje ga je koristilo 19% poduzeća.

Grafikon 8. Financiranje trgovačkim kreditom

Izvor: Obrada autora prema *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE) Analytical Report 2017*

5. ZAKLJUČAK

Nakon predstavljenih oblika financiranja, može se zaključiti kako su financiranje *leasingom*, kreditnim linijama, bankarskim kreditima i potporama najvažniji oblici financiranja poduzetnika u Republici Hrvatskoj, dok je najmanje važno i najmanje korišteno financiranje *factoringom*, vlasničkim kapitalom i trgovačkim kreditima. U Europskoj uniji, prema podacima za EU28, sektor malih i srednjih poduzeća najvažnijim izvorima financiranja smatra kreditne linije, *leasing* i trgovački kredit, dok su kao najmanje važni izvori financiranja identificirane potpore, *factoring* i financiranje vlasničkim kapitalom.

Rezultati rada jasno ukazuju na sličnosti i razlike u pristupima izvorima financiranja u Republici Hrvatskoj u odnosu na zemlje Europske unije i kao takvi mogu služiti poduzetnicima kako bi dobili uvid u sve relevantne izvore financiranja, kako u Republici Hrvatskoj, tako i u zemljama Europske unije, kao i donositeljima odluka o ulagačkom okviru za mala i srednja poduzeća u smislu prilagodbe ulagačkog okvira i izvora financiranja sa zemljama Europske unije.

Iz rezultata usporedbe može se zaključiti kako se temeljna hipoteza rada, koja pretpostavlja postojanje značajnih razlika u strukturi ulaganja u zemljama Europske unije u odnosu na Republiku Hrvatsku, može samo djelomično prihvatiti jer, iako razlike postoje, u percepciji važnosti i nedavnom korištenju pojedinih izvora financiranja poduzeća su u zemljama Europske unije i u Republici Hrvatskoj slična odnosno jednaka (primjerice, u percepciji važnosti financiranja bankovnim kreditima 47% poduzeća u Europskoj uniji i u Republici Hrvatskoj smatra ih važnima, dok je 7% poduzeća i u Europskoj uniji i u Republici Hrvatskoj nedavno koristilo potpore).

Rad može služiti i kao podloga za daljnja istraživanja odabrane problematike u smjeru identifikacije čimbenika koji utječu na razlike u financiranju malih i srednjih poduzeća u zemljama Europske unije i Republici Hrvatskoj kako bi se mogle pokrenuti konkretne akcije u iskorištavanju potencijala izvora financiranja koje poduzetnici u Republici Hrvatskoj još uvijek ne koriste u dovoljnoj mjeri.

FINANCING OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN THE REPUBLIC OF CROATIA AND COMPARISON WITH THE EUROPEAN UNION

Danijel Knežević, MA in Economics

University College of Economics, Entrepreneurship and Management Nikola Šubić
Zrinski

Selska cesta 119, Zagreb, Hrvatska

E-mail: danijel.knezevic@zrinski.org

Maja Has, MA in Economics

University College of Economics, Entrepreneurship and Management Nikola Šubić
Zrinski

Selska cesta 119, Zagreb, Hrvatska

E-mail: maja.has@zrinski.org

ABSTRACT

Access to sources of funding is a particularly important topic for small and medium-sized businesses, as companies which do not follow financing trends become more expensive than other companies or they are lagging behind in the market and will be reluctant to keep up to date with the demands of business dynamism and flexibility. The same pattern will apply on the economy level. Therefore, it is important to explore the sources of SME financing in the Republic of Croatia in order to gain a clear insight into the market situation. It is also important to make a comparison with the European Union in order to identify areas or sources of funding that have not yet been utilized and developed in the Republic of Croatia and whose use would increase the competitiveness of companies in the Republic of Croatia compared to the European Union. The results show that there are similarities and differences in the perception and use of funding sources in the Republic of Croatia and the European Union.

Keywords: *access to sources of funding, small and medium-sized enterprises, the Republic of Croatia, the European Union*

LITERATURA

1. Alpeza, M., Has, M., Novosel, M. i Singer, S. (2017). *Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj - 2016*. Zagreb: CEPOR - Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Preuzeto s <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2015/04/Cepor-izvjesce-2016-HR-web.pdf> (04.05.2018.)
2. Bujan, I., Vugrinec, M. (2014). Specifičnosti financiranja SME sektora u Hrvatskoj u odnosu na zemlje Europske unije. *Zbornik Veleučilišta u Rijeci*, 2(1), 127-138. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/128883> (05.05.2018.)
3. Cirkveni, T. (2008) Faktoring - prodaja tražbina radi financiranja poslovanja. *Računovodstvo, revizija i financije*, 8, 45-51.
4. European Commission (2017). *Annual Report on European SMEs 2016/2017*. Preuzeto s https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review-2016_hr (06.05.2018.)
5. European Commission (2017). *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE) Analytical Report 2017*. Preuzeto s https://ec.europa.eu/growth/access-to-finance_hr (05.05.2018.)
6. European Commission (2017). *SBA Fact Sheet Croatia 2017*. Preuzeto s https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review-2016_hr (06.05.2018.)
7. Europska komisija (2015). *Vodič za korisnike o definiciji malih i srednjih poduzeća*. Europska unija.
8. Financijska agencija (2017). *Analiza financijskih rezultata poduzetnika Republike Hrvatske u 2016. godini*.
9. Hrvatska udruga banaka (2015). *Prvi znaci oporavka malih i srednjih poduzeća: Kako ojačati ulogu rizičnog kapitala*. Zagreb: HUB analize
10. Krišto, J. (2011) Poticanje razvoja i financiranje malih i srednjih poduzeća. U Leko, V. i Stojanović, A. (ur.), *Modeli financiranja namjena koje sadrže javni interes* (str. 137-155). Zagreb: Grafit-Gabrijel
11. Leko, V. (2012) Relativno značenje financijskih institucija. U Jakovčević, D. i Krišto, J. (ur.), *Industrija osiguranja u Hrvatskoj-promjene i okruženju, novi proizvodi, regulacija i upravljanje rizikom*, Zagreb: Grafit-Gabrijel
12. Marović, M. i Kaselj, R. (2008). Private equity (venture capital) u Hrvatskoj. U Cvijanović, V., Marović, M., Sruk, B. (ur.), *Financiranje malih i srednjih poduzeća* (str. 89-149). Zagreb: Binoza press d.o.o.
13. Narodne novine. *Zakon o poticanju malog gospodarstva* (NN 29/02, 63/07, 53/12, 56/13, 121/16). Preuzeto s <https://www.zakon.hr/z/527/Zakon-o-poticanju-razvoja-malog-gospodarstva>

14. Narodne novine. *Zakon o računovodstvu* (NN 78/15, 134/15, 120/16). Preuzeto s <https://www.zakon.hr/z/118/Zakon-o-ra%C4%8Dunovodstvu>
15. Ploh, M. (2017). Ograničenja i mogućnosti financiranja malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj. *FIP - Financije i pravo*, 5(1), 79-106. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/185842> (05.05.2018.)
16. Rončević, A. (2008). Poslovni anđeli kao izvor financiranja početnih faza poduzetničkog pothvata. U Cvijanović, V., Marović, M., Sruk, B. (ur.), *Financiranje malih i srednjih poduzeća* (str. 117-124). Zagreb: Binoza press d.o.o.
17. Ruhe, S. (2008). Usporedba leasinga i kredita – što MSP odabiru za stabilan rast? Iskustvo EBRD –a u Hrvatskoj. U Cvijanović, V., Marović, M., Sruk, B. (ur.), *Financiranje malih i srednjih poduzeća* (str. 79-82). Zagreb: Binoza press d.o.o.
18. Singer, S., Šarlija N., Pfeifer S. i Oberman Peterka, S. (2017). *GEM HRVATSKA 2016: Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom?* Zagreb: CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva
19. Sruk, B. (2008). Problemi financiranja MSP u Hrvatskoj. U Cvijanović, V., Marović, M., Sruk, B. (ur.), *Financiranje malih i srednjih poduzeća* (str. 79-82). Zagreb: Binoza press d.o.o.
20. Stojanović, A. i Krišto, J. (2016) Učinkovitost financijske strukture i razvoj unije tržišta kapitala, u Stojanović, A. i Šimović, H. (ur.), *Aktualni problemi i izazovi razvoja financijskog sustava* (str. 3-21). Zagreb: Ekonomski fakultet
21. Šimić, M. (2010) Riziko kapital u Republici Hrvatskoj. U Ivanov, M., Pečarić, M. i Vidučić, Lj. (ur.) *Financije danas: dijagnoza i terapije*. Ekonomski fakultet u Zagrebu, Ekonomski fakultet u Splitu.
22. Šimić, M. (2012) Poslovni anđeli – neformalni riziko kapital, 13. *Međunarodna znanstvena i stručna konferencija "Računovodstvo i menadžment-RiM"*, Zagreb, str. 24-33.
23. Učkar, D. i Grgić, J. (2016). Specifičnosti financiranja sektora malih srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj i usporedba sa stanjem u Europskoj uniji, u Stojanović, A. i Šimović, H. (ured), *Aktualni problemi i izazovi razvoja financijskog sustava* (str. 229 – 251). Zagreb: Ekonomski fakultet
24. Vidučić, Lj. (2003). Financiranje i razvitak malog gospodarstva (SME sektor). *Računovodstvo, revizija i financije*, 9, 71-76.
25. Vidučić, Lj. i Babić, M. (2015). Pristup MSP poticajnim izvorima financiranja u vrijeme krize – primjer HBOR-a, 16. *Međunarodna znanstvena i stručna konferencija "Računovodstvo i menadžment-RiM"* (str. 24-33). Primošten